

فهرست

پیشگفتار ۱۵

✍ فصل اول: تحولات بازار نفت ۱۷

۱-۱ مقدمه ۱۷

۲-۱ دوره پیش از پیدایش اوپک ۱۸

۳-۱ دوره شکل‌گیری اوپک ۱۹

۴-۱ شکل‌گیری بورس‌های نفتی و تحولات بازار از دهه ۱۹۸۰ ۲۱

۵-۱ بررسی دوره‌های مهم قیمت نفت پس از تأسیس اوپک ۲۱

۱-۵-۱ دوره ۱۹۶۰-۱۹۶۹ ۲۱

۲-۵-۱ دوره ۱۹۷۰-۱۹۷۳: انتقال کنترل عرضه به دولت‌ها و نخستین شوک نفتی ۲۲

۳-۵-۱ دوره ۱۹۷۳-۱۹۸۰: محدودیت تولید، رکود و سومین شوک نفتی ۲۴

۴-۵-۱ دهه ۱۹۹۰ ۲۵

۵-۵-۱ دهه ۲۰۰۰ ۲۶

۶-۵-۱ دهه ۲۰۱۰ ۲۷

۷-۵-۱ دهه ۲۰۲۰ ۲۹

۶-۱ پیوند تحولات بازار نفت و شکل‌گیری سازمان‌های نفت و گاز ۳۰

۷-۱ جمع‌بندی ۳۲

✍ فصل دوم: بازیگران بازار نفت ۳۵

مقدمه ۳۵

۱-۲ آمریکا ۳۶

۱-۱-۲ تاریخچه ۳۷

۲-۱-۲ عرضه و صادرات نفت و گاز ۳۹

۳-۱-۲ هزینه انرژی ۴۲

۴-۱-۲ تقاضا و واردات نفت و گاز ۴۲

۵-۱-۲ منابع تجدیدپذیر ۴۳

۶-۱-۲ حاشیه‌های پالایشگاهی و قیمت نفت خام ۴۴

۴۶.....	۷-۱-۲ تولید نفت شیل
۴۷	۸-۱-۲ کانال‌های اثرگذاری بر بازار نفت
۴۸	۹-۱-۲ سیاست‌های احزاب جمهوری خواه و دموکرات بر صنعت نفت آمریکا
۴۸	۱۰-۱-۲ جمهوری خواهان
۴۹	۱۱-۱-۲ دموکرات‌ها
۴۹	۱۲-۱-۲ تفاوت‌های اصلی جمهوری خواهان و دموکرات‌ها
۵۰	۱۳-۱-۲ توییت‌های ترامپ برای مقابله با اوپک
۵۰	۱۴-۱-۲ اهمیت و مدیریت قیمت نفت در سیاست انرژی آمریکا
۵۱	۱۵-۱-۲ چشم‌اندازها
۵۳	۲-۲ عربستان سعودی
۵۴	۱-۲-۲ تاریخچه
۵۶.....	۲-۲-۲ مهمترین میادین نفتی عربستان
۵۹	۳-۲-۲ نقش و جایگاه عربستان سعودی در صنعت نفت و گاز جهان
۶۳.....	۴-۲-۲ کانال‌های اثرگذاری بر بازار انرژی
۶۵.....	۵-۲-۲ صنایع پتروشیمی عربستان
۶۶.....	۶-۲-۲ شرکت ملی آرامکو عربستان
۶۸.....	۷-۲-۲ اهداف و مأموریت‌ها
۶۹.....	۸-۲-۲ ساختار سازمان
۷۱	۹-۲-۲ چهارچوب استراتژیک آرامکو
۷۲	۱۰-۲-۲ کانال‌های اثرگذاری آرامکو بر بازار انرژی
۷۳	۱۱-۲-۲ انواع گزارش‌های شرکت ملی نفت عربستان (آرامکو)
۷۴	۱۲-۲-۲ چشم‌اندازها
۷۵	۳-۲ روسیه
۷۶.....	۱-۳-۲ تاریخچه
۷۷	۲-۳-۲ میزان تولید نفت خام روسیه
۸۰	۳-۳-۲ میزان مصرف نفت خام در روسیه
۸۰	۴-۳-۲ میزان تولید و مصرف گاز طبیعی
۸۲	۵-۳-۲ برنامه‌های اقتصادی و نفتی روسیه
۸۳	۶-۳-۲ راهبردهای تجارت روسیه در حوزه نفت و گاز
۸۳	۷-۳-۲ سیاست‌های مالی روسیه در حوزه نفت و گاز برای مقابله با تحریم‌ها
۸۴	۸-۳-۲ سیاست روسیه برای صادرات نفت خام در شرایط تحریم
۸۴	۹-۳-۲ سیاست روسیه در بازارهای نفت و گاز در شرایط تحریم
۸۶.....	۱۰-۳-۲ تجارت انرژی
۹۳	۱۱-۳-۲ کانال‌های اثرگذاری بر بازار انرژی

۹۳	۱۲-۳-۲ درس آموخته‌های ایران از تجربه روسیه در حوزه نفت و گاز
۹۵	۱۳-۳-۲ چشم‌اندازها
۹۵	۴-۲ چین
۹۶	۱-۴-۲ تاریخچه
۹۹	۲-۴-۲ کانال‌های اثرگذاری بر بازار انرژی
۹۹	۳-۴-۲ تقاضای نفت خام چین
۱۰۰	۴-۴-۲ چرا واردات نفت خام چین در سال گذشته کاهش یافت؟
۱۰۰	۵-۴-۲ واردات نفت خام چین
۱۰۲	۶-۴-۲ عوامل تأثیرگذار بر واردات و پالایش نفت خام چین
۱۰۷	۷-۴-۲ تولید گاز طبیعی در چین
۱۰۹	۸-۴-۲ واردات گاز طبیعی چین
۱۱۰	۹-۴-۲ ظرفیت تولید انرژی‌های تجدیدپذیر
۱۱۱	۱۰-۴-۲ تجارت چین با سایر نقاط جهان
۱۱۴	۱۱-۴-۲ چشم‌اندازها
۱۱۴	۵-۲ هند
۱۱۵	۲-۵-۲ تاریخچه صنعت نفت هند
۱۱۸	۳-۵-۲ جایگاه هند در رشد تقاضای جهانی نفت
۱۱۹	۴-۵-۲ رشد تقاضای نفت در بخش حمل‌ونقل
۱۲۰	۵-۵-۲ رشد تقاضای نفت در سایر بخش‌ها
۱۲۱	۶-۵-۲ تولید و عرضه نفت هند
۱۲۲	۷-۵-۲ صنعت پالایش نفت در هند
۱۲۴	۸-۵-۲ تجارت نفت در هند
۱۲۶	۹-۵-۲ امنیت انرژی هند
۱۲۹	۶-۲ جمع‌بندی

✍ فصل سوم: سازمان کشورهای صادرکننده نفت (اوپک) ۱۳۱

۱۳۱	۱-۳ مقدمه
۱۳۲	۲-۳ معرفی سازمان
۱۳۲	۳-۳ اهداف و مأموریت‌ها
۱۳۳	۴-۳ تاریخچه
۱۳۵	۵-۳ ساختار سازمان
۱۳۶	۶-۳ نحوه برگزیدن دبیرکل سازمان
۱۳۷	۷-۳ نحوه برگزیدن رئیس سازمان
۱۳۸	۸-۳ الگوهای رفتاری و نظریات سازمان اوپک در بازار نفت جهانی

۹-۳	کانال‌های اثرگذاری اوپک بر بازار انرژی	۱۴۰.....
۱۰-۳	تحلیل راهبردهای تضعیف اوپک در چارچوب تقویت بورس‌های نفتی	۱۴۱.....
۱۱-۳	تنظیم‌گری اوپک در بازار نفت از طریق ظرفیت‌های مازاد تولید	۱۴۲.....
۱۲-۳	اوپک پلاس، زمینه‌ساز بازگشت قدرت بازاری اوپک	۱۴۴.....
۱۳-۳	عوامل مؤثر در تضعیف اوپک	۱۴۵.....
۱۴-۳	عدم پابندی تولیدکنندگان به تعهدات	۱۴۷.....
۱۵-۳	فقدان مکانیسم تنبیهی	۱۴۸.....
۱۶-۳	تقویت و گسترش بورس‌های نفتی	۱۴۹.....
۱۷-۳	رشد تولید نفت شیل کشورهای غیرعضو اوپک	۱۵۰.....
۱۸-۳	استراتژی تقابل مصرف‌کنندگان بزرگ با اوپک و اوپک پلاس	۱۵۲.....
۱۹-۳	شیوع و تداوم بیماری همه‌گیر کرونا و تضعیف اوپک	۱۵۴.....
۲۰-۳	دلایل مخالفین تداوم عضویت ایران در سازمان اوپک	۱۵۴.....
۲۱-۳	موافقان تداوم عضویت ایران در سازمان اوپک	۱۵۶.....
۲۲-۳	انواع گزارش‌های سازمان اوپک	۱۵۸.....
۲۳-۳	آینده اوپک	۱۵۹.....
۲۴-۳	جمع‌بندی	۱۶۰.....

✍ فصل چهارم: آژانس بین‌المللی انرژی (IEA) ۱۶۱

۱-۴	مقدمه	۱۶۱.....
۲-۴	تاریخچه	۱۶۲.....
۳-۴	اهداف و مأموریت‌ها	۱۶۳.....
۴-۴	برنامه اضطراری ذخیره نفت	۱۶۴.....
۵-۴	ساختار سازمان	۱۶۵.....
۶-۴	نحوه گزینش رئیس سازمان	۱۶۶.....
۷-۴	نقش تاریخی آژانس بین‌المللی انرژی در تضمین امنیت انرژی جهانی	۱۶۷.....
۸-۴	کانال‌های اثرگذاری آژانس بین‌المللی انرژی	۱۶۸.....
۹-۴	انواع گزارش‌های آژانس بین‌المللی انرژی	۱۶۹.....
۱۰-۴	گزارش چشم‌انداز جهانی انرژی	۱۶۹.....
۱۱-۴	گزارش بازار نفت	۱۷۰.....
۱۲-۴	نقش‌آفرینی در نشست‌های بین‌المللی	۱۷۱.....
۱۳-۴	نقش آژانس بین‌المللی انرژی در کاهش فقر انرژی	۱۷۲.....
۱۴-۴	همکاری‌های بین‌المللی با کشورهای غیرعضو	۱۷۲.....
۱۵-۴	برنامه‌های تحقیق و توسعه	۱۷۳.....
۱۶-۴	اهمیت آژانس بین‌المللی انرژی برای ایران	۱۷۳.....

۱۷۴.....	آینده آژانس بین‌المللی انرژی
۱۷۴.....	جمع‌بندی

✍ فصل پنجم: سازمان بین‌المللی دریانوردی (IMO)..... ۱۷۵

۱۷۵.....	۱-۵ مقدمه
۱۷۶.....	۲-۵ معرفی سازمان
۱۷۶.....	۳-۵ اهداف و مأموریت‌ها
۱۷۷.....	۴-۵ تاریخچه
۱۸۰.....	۵-۵ ساختار سازمان
۱۸۲.....	۶-۵ نحوه برگزیدن رئیس سازمان
۱۸۳.....	۷-۵ کانال‌های اثرگذاری سازمان بین‌المللی دریانوردی بر بازار نفت ایران
۱۸۴.....	۸-۵ قوانین زیست محیطی سازمان بین‌المللی دریانوردی
۱۸۵.....	۹-۵ مزایای عضویت سازمان بین‌المللی دریانوردی در سازمان ملل متحد
۱۸۶.....	۱۰-۵ برنامه‌های عملی سازمان
۱۸۶.....	۱۱-۵ ارتباط سازمان بین‌المللی دریانوردی با فرآورده‌های نفتی
۱۸۷.....	۱۲-۵ انواع گزارش‌های سازمان بین‌المللی دریانوردی
۱۸۸.....	۱۳-۵ چالش‌های سازمان
۱۸۸.....	۱۴-۵ جمع‌بندی

✍ فصل ششم: مراجع قیمت‌گذاری فرآورده‌های نفتی..... ۱۹۱

۱۹۱.....	۱-۶ مقدمه
۱۹۲.....	۲-۶ تاریخچه
۱۹۳.....	۳-۶ اهداف و مأموریت‌ها
۱۹۴.....	۴-۶ ساختار سازمان
۱۹۵.....	۵-۶ نحوه انتخاب رییس سازمان
۱۹۶.....	۶-۶ فرآیند محاسبه شاخص‌ها و ارزیابی قیمت‌ها در پلتس و آرگوس
۱۹۶.....	۷-۶ روش‌شناسی قیمت‌گذاری انواع نفت خام در پلتس
۱۹۷.....	۸-۶ روش‌شناسی قیمت‌گذاری انواع نفت خام در آرگوس
۲۰۵.....	۹-۶ کانال‌های اثرگذاری بر بازارهای انرژی
۲۰۶.....	۱۰-۶ مجله پلتس و نقش آن در بازار جهانی نفت
۲۰۸.....	۱۱-۶ جمع‌بندی

✍ فصل هفتم: مجمع کشورهای صادرکننده گاز (GECF)..... ۲۰۹

۲۰۹.....	۱-۷ مقدمه
----------	-----------

۲۱۱.....	۲-۷ تاریخچه تاسیس
۲۱۳.....	۳-۷ اهداف و مأموریت‌ها
۲۱۵.....	۴-۷ ساختار سازمان
۲۱۷.....	۵-۷ نحوه انتخاب رئیس سازمان
۲۱۷.....	۶-۷ اعضای مجمع
۲۱۹.....	۷-۷ سیاست‌های سازمان
۲۲۰.....	۸-۷ استراتژی بلند مدت
۲۲۰.....	۹-۷ مکانیسم‌های رایج تعیین قیمت گاز طبیعی در مجمع
۲۲۱.....	۱۰-۷ کانال‌های اثرگذاری مجمع کشورهای صادرکننده گاز
۲۲۲.....	۱۱-۷ انواع گزارش‌های مجمع کشورهای صادرکننده گاز
۲۲۳.....	۱۲-۷ چشم‌انداز جهانی گاز تا سال ۲۰۵۰
۲۲۵.....	۱۳-۷ جمع‌بندی

✍ فصل هشتم: صندوق بین‌المللی پول ۲۲۷

۲۲۷.....	۱-۸ مقدمه
۲۲۸.....	۲-۸ تاریخچه
۲۲۹.....	۳-۸ اهداف و مأموریت‌ها
۲۳۰.....	۴-۸ ساختار سازمان
۲۳۲.....	۵-۸ نحوه انتخاب رئیس سازمان
۲۳۳.....	۶-۸ کانال‌های اثرگذاری صندوق بین‌المللی پول بر حوزه انرژی
۲۳۳.....	۹-۸ تأمین مالی صندوق
۲۳۳.....	۱۰-۸ سیاست‌های صندوق بین‌المللی پول
۲۳۴.....	۱۱-۸ برنامه‌های صندوق بین‌المللی پول
۲۳۶.....	۱۲-۸ حقوق برداشت ویژه در صندوق بین‌المللی پول
۲۳۶.....	۱۳-۸ محدودیت‌های استفاده از برداشت ویژه
۲۳۶.....	۱۴-۸ معایب عضویت در صندوق بین‌المللی پول
۲۳۷.....	۱۵-۸ انواع گزارش‌های صندوق بین‌المللی پول
۲۳۷.....	۱۶-۸ چالش‌های همکاری ایران با صندوق بین‌المللی پول
۲۳۸.....	۱۷-۸ جمع‌بندی

✍ فصل نهم: بانک جهانی ۲۴۰

۲۴۰.....	۱-۹ مقدمه
۲۴۲.....	۲-۹ تاریخچه
۲۴۳.....	۳-۹ اهداف و مأموریت‌ها

۴-۹	ساختار سازمان	۲۴۴
۵-۹	نحوه گزینش رئیس سازمان	۲۴۵
۶-۹	کانال‌های اثرگذاری بانک جهانی بر بازار انرژی	۲۴۷
۷-۹	سیاست‌های بانک جهانی	۲۴۷
۸-۹	چالش‌های بانک جهانی	۲۴۹
۹-۹	ایران و بانک جهانی	۲۵۱
۱۰-۹	انواع گزارش‌های بانک جهانی	۲۵۲
۱۱-۹	جمع‌بندی	۲۵۳

✍ فصل دهم: توافقنامه تجارت آزاد آمریکا شمالی..... ۲۵۴

۱-۱۰	مقدمه	۲۵۴
۲-۱۰	تاریخچه	۲۵۵
۳-۱۰	اهداف و مأموریت‌ها	۲۵۷
۴-۱۰	مروری بر کشورهای عضو توافقنامه	۲۵۸
۵-۱۰	ساختار سازمان	۲۶۱
۶-۱۰	کانال‌های اثرگذاری توافقنامه در بازار انرژی	۲۶۲
۷-۱۰	مزایای توافقنامه برای بازرگانی بین‌المللی	۲۶۳
۸-۱۰	چالش‌های توافقنامه	۲۶۴
۹-۱۰	جنگ تجاری ایالات متحده با کانادا و مکزیک در سال ۲۰۲۵	۲۶۵
۱۰-۱۰	واکنش کانادا	۲۶۶
۱۱-۱۰	واکنش مکزیک	۲۶۶
۱۲-۱۰	جمع‌بندی	۲۶۷

✍ فصل یازدهم: سازمان همکاری شانگهای..... ۲۷۱

۱-۱۱	مقدمه	۲۷۱
۲-۱۱	تاریخچه سازمان	۲۷۲
۳-۱۱	اهداف و مأموریت‌ها	۲۷۳
۴-۱۱	ساختار سازمان	۲۷۴
۵-۱۱	نحوه گزینش رئیس سازمان	۲۷۶
۶-۱۱	کانال‌های اثرگذاری بر بازار انرژی	۲۷۶
۷-۱۱	انواع گزارش‌های شانگهای	۲۷۷
۸-۱۱	اهمیت سازمان همکاری شانگهای	۲۷۸
۹-۱۱	همکاری سازمان همکاری شانگهای با سازمان ملل متحد	۲۷۹
۱۰-۱۱	مزایای عضویت ایران در سازمان همکاری شانگهای	۲۸۱

۲۸۲.....	۱۱-۱۱ تهدیدات مشترک اعضای سازمان
۲۸۲.....	۱۲-۱۱ انواع گزارش‌های سازمان
۲۸۳.....	۱۳-۱۱ جمع‌بندی

✍ فصل دوازدهم: اداره اطلاعات انرژی آمریکا (EIA)..... ۲۸۵

۲۸۵.....	۱-۱۲ مقدمه
۲۸۶.....	۲-۱۲ تاریخچه
۲۸۸.....	۳-۱۲ اهداف و مأموریت‌ها
۲۸۸.....	۴-۱۲ ساختار سازمان
۲۸۹.....	۵-۱۲ چشم‌اندازهای اداره اطلاعات انرژی آمریکا
۲۹۰.....	۶-۱۲ بودجه و عملکرد اداره اطلاعات انرژی ایالات متحده
۲۹۱.....	۷-۱۲ معیارهای عملکرد
۲۹۱.....	۸-۱۲ قوانین و مقررات اداره اطلاعات انرژی آمریکا
۲۹۲.....	۹-۱۲ کانال‌های اثرگذاری اداره اطلاعات انرژی آمریکا
۲۹۶.....	۱۰-۱۲ انواع گزارش‌های اداره اطلاعات انرژی آمریکا
۲۹۷.....	۱۱-۱۲ جمع‌بندی

✍ فصل سیزدهم: گروه (G7) و نقش آن در اقتصاد جهانی و بازار انرژی ۲۹۹

۲۹۹.....	۱-۱۳ مقدمه
۳۰۰.....	۲-۱۳ تاریخچه
۳۰۲.....	۳-۱۳ اهداف و مأموریت‌ها
۳۰۳.....	۴-۱۳ ویژگی مشترک اعضای گروه هفت
۳۰۴.....	۵-۱۳ ساختار سازمان
۳۰۶.....	۶-۱۳ نحوه گزینش رئیس سازمان
۳۰۶.....	۷-۱۳ کانال‌های اثرگذاری گروه ۷ بر بازار انرژی
۳۰۷.....	۸-۱۳ اهمیت انرژی در سیاست‌ها و نفوذ جهانی گروه «G7»
۳۰۹.....	۹-۱۳ استراتژی گروه ۷ در محدودسازی نفوذ چین و مقابله با اقدامات روسیه
۳۱۰.....	۱۰-۱۳ تعامل گروه ۷ با سازمان‌های بین‌المللی
۳۱۱.....	۱۱-۱۳ چالش‌ها و تنش‌های جهانی پیش روی گروه ۷
۳۱۲.....	۱۲-۱۳ انواع گزارش‌های گروه ۷
۳۱۳.....	۱۳-۱۳ چالش‌ها و جایگاه جهانی گروه هفت در عصر قدرت‌های نوظهور
۳۱۵.....	۱۴-۱۳ جمع‌بندی

✍ فصل چهاردهم: اقتصادهای نوظهور (بریکس) ۳۱۷

۱-۱۴	مقدمه	۳۱۷
۲-۱۴	تاریخچه	۳۱۹
۳-۱۴	اهداف و مأموریت‌ها	۳۲۱
۴-۱۴	ساختار سازمان	۳۲۱
۵-۱۴	نحوه گزینش رئیس سازمان	۳۲۴
۶-۱۴	ابزارهای تأمین مالی	۳۲۴
۷-۱۴	بانک توسعه نوین و ترتیبات ذخیره احتمالی	۳۲۵
۸-۱۴	کانال‌های اثرگذاری بریکس	۳۲۶
۹-۱۴	انواع گزارش‌های بریکس	۳۲۸
۱۰-۱۴	چشم‌اندازهای آینده	۳۲۹
۱۱-۱۴	جمع‌بندی	۳۳۱

✍ فصل پانزدهم: شرکت‌های ملی (NOC) و بین‌المللی نفت (IOC) ۳۳۳

۱-۱۵	مقدمه	۳۳۳
۲-۱۵	شرکت‌های ملی نفت	۳۳۴
۳-۱۵	اهداف شرکت‌های ملی نفت	۳۳۶
۴-۱۵	دسترسی به سرمایه	۳۳۷
۵-۱۵	دسترسی به فناوری	۳۳۷
۶-۱۵	گستره توانمندی‌ها و همکاری‌ها	۳۳۸
۷-۱۵	تعامل مؤثر با جوامع محلی	۳۳۸
۸-۱۵	درجه موفقیت شرکت‌های ملی نفت	۳۳۹
۹-۱۵	شرکت‌های بین‌المللی نفت	۳۴۴
۱۰-۱۵	اهداف شرکت‌های بین‌المللی نفت	۳۴۶
۱۱-۱۵	شرکت‌های ملی نفتی با ادغام بین‌المللی	۳۴۷
۱۲-۱۵	تفاوت‌های بنیادین میان شرکت‌های ملی و بین‌المللی نفت	۳۴۹
۱۳-۱۵	جمع‌بندی	۳۵۱

منابع و مأخذ ۳۵۳